

Kresba – prostor pro úvahu (nejen) o rozhraní profesionálního a amatérského přístupu k tvorbě

Předneseno na oborovém sympoziu „Plzeň – prostor (nejen) pro kresbu“, uspořádaného v rámci Bienále kresby v Plzni dne 7. října 2010 v přednáškovém sále Západočeského muzea.

1.

Nadbytek šedé zóny – rozostřenost hranic oboru

Snad žádný obor umělecké činnosti nemá dnes tak **rozostřené hranice** jako činnost souhrnně označovaná jako výtvarné umění.

Uvažují-li o rozostřenosti hranic, nemám na mysli rozmanitost žánrovou, již jsou rozvrstveny všechny umělecké obory, ale hranici mezi profesionálním uměleckým výkonem a amatérským (hobby) tvořením.

Jde o problém okrajový v literární tvorbě, zřetelně je tato hranice určena a respektována v dramatickém nebo hudebním uměleckém provozu, u výtvarného umění tomu tak historicky bylo, ale dnes tomu tak není.

Rovnocenně vedle sebe leží nesporné profesionální umělecké výkony i sporné výkony amatérské, které jsou však díky „mediální masáži“ povyšovány na vysoké umění.

Ponecháme-li stranou komerčně závislou tzv. nezávislou publicistiku, která působí sice masivně, ale v jednotlivých případech časově jen v řádu vteřin (televize) nebo dní (life stylové časopisy), velká zodpovědnost leží na investorech **děl ve veřejném prostoru**, jejichž rozhodnutí dlouhodobě ovlivňuje populaci. Mělo by být tedy kvalifikované, houstnou však spíše sporná rozhodnutí.

Především mám na mysli jako investora **stát a samosprávu**. Takto např. „vyzdobilo“ historickou hranici mezi Čechami a Moravou Město Žďár nad Sázavou.

Foto: Betonový pomník na česko-moravské hranici u Žďáru nad Sázavou.

Další skupinou jsou investoři (objednavatelé, zákazníci), realizující **veřejné zakázky** (třeba i s uvedenou podporou EU, jako je tomu v případě úpravy v prostoru před nádražím v Otrokovicích u Zlína).

Foto: Otrokovice – terminál před nádražím

Zvláštní skupinou jsou pak **výtvary celebrit**, které jsou neutrálně (spíše kladně) akceptovány většinou společnosti, nazývanou někdy „obyčejnými lidmi“. Například obrazy excelentního zpěváka Karla Gotta.

Co je na těchto „reprezentativních“ příkladech nejzávažnější, je fakt, že jsou jako profesionální chápány, honorovány a takto autoritativně i prezentovány (nebo lépe vnucovány) obyvatelstvu.

2.

Najít a učinit respektování hodnou hranici ve výtvarné produkci je dnes skutečně obtížné. Jakým způsobem to udělat?

2.1

Najít jednoznačnou oporu v závazné zákonné normě?

Zákonnou, tedy zjednodušenou ale vynutitelnou oporu nenalezneme, protože na rozdíl např. od příbuzné tvorby architektonické nelze náš obor z řady důvodů vázat systémem komor.

2.2

Volně aplikovat nejbližší vhodný právní předpis – autorské právo?

Autorské právo nemůže být zákonnou oporou, protože autorství není vázáno ani na vzdělání, ani na kvalitu, dokonce ani na věk. Autorské právo situaci spíše komplikuje směřováním amatérských hobby výkonů s výkony profesionálními.

2.3

Použít definici UNESCO aplikovanou u nás v dokumentech Ministerstva kultury ČR?

Umělci²² jsou osoby, jež vytvářejí či interpretují umělecká díla s tím, že se touto prací živí či o to usilují. Tvorba uměleckých děl je zásadní součástí jejich života a svou činností přispívají k rozvoji umění a kultury. Umělcem je ten, kdo je za umělce považován, a to bez ohledu na to, zda je pracovně vázán k profesním uměleckým subjektům.

S vědomím čl. 27 Kulturní politiky je přihlíženo k formální definici umělce UNESCO z roku 1980, jež byla aktualizována zprávou Definice umělce pro daňové a prospěchové účely, zpracovanou International Federation of Arts Councils and Culture Agencies v roce 2002.

Ani definice profesní příslušnost, jak se o ni pokoušelo UNESCO, nám nepomůže, protože ve snaze nikoho nepoškodit **připouští nejen výkony reálné, ale i úsilí o ně**, úsilí, které však nemusí k žádnému profesionálnímu výkonu vést třeba po celý život!!!

2.4

Autoregulace profese

Definice UNESCO umožňuje vyjít též ze sebereflexe branže samé a připustit, že **profesionálním umělcem je ten, koho profesionálové mezi sebe přijmou** (nebo / a jehož umělecké výkony jsou takto akceptovány i veřejností). Tento rovněž problematický model uplatňuje Unie výtvarných umělců České republiky vedením **Národního registru** profesionálních výtvarných umělců a designérů činných na území ČR http://www.uvucr.cz/rejstrik/rejstrik_titul.htm. UVU ČR si tento způsob mohla dovolit, protože vznikla a je tvořena profesními sdruženími (oborovými nebo smíšenými regionálními), která jsou ve shodě se stanovami UVU ČR a podle vlastních stanov **povinna** dbát o kvalitu svých členů.

Jenže!!! Volnost (nevázanost tvorby zákonnými podmínkami, jako např. u živností) a ústavně zaručené svobody nedovolují uzavřít takový registr jen pro členy profesních sdružení. A tak je registr otevřen i všem absolventům vysokých škol s uměleckými obory, respektive těm z nich, kteří v oboru působí.

Protože je však zápis v registru dobrovolný, nemůže být registr nikdy úplný, jako je např. zápis v České komoře architektů apod. Kdo podmínky splňuje, ale zapsán být nechce, zapsán být nemůže. A tato „vada“ není odstranitelná, leda profesní soudržností, která nikdy nebyla mezi výtvarnými umělci silná a dnes je, alespoň u nás, slabá, ba stále slábnoucí.

A pak je tu ještě šedé pásmo absolventů středních a vyšších odborných škol a různých odborných kurzů a také autodidaktů, z nichž mnozí také překročili hranici amatérské a hobby tvorby.

2.5

Ovládnutí kresby jako znak profesionality

Pokoušíme-li se nalézt kritérium (nebo alespoň jedno z kritérií) možného profesionálního výkonu, pak z analogie např. s hudbou (hudební teorie, prokazatelná

schopnost ovládnutí hudebního nástroje atd.) by to u výtvarného umění mohla být právě kresba. Ne snad kresba v projevech povýšených do oblasti volného umění, ale **ovládnutí kresby jako základu výtvarného myšlení a vyjádření** – a to bez ohledu na další vývoj umělce, na navazující využívání technických prostředků apod.

Odlišovat schopnost napodobit, plagovat, vyrábět od profesionálního uměleckého výkonu je nezbytné. Vždyť celá moderní společnost je na vysoké profesionalitě založena!

V našem prostředí rozmlžovaném navíc hráči velkého byznysu s uměním tomu tak není; zřejmě neplní svou funkci ani profesní organizace, ani teoretikové, ani kritika.

3. Závěr

Aktuálnost stanovení hranice mezi profesionální tvorbou a hobby činnostmi ukazuje prakticky např. právě vypsaná soutěž na pomník M. Jana Husa na hradě Krakovci. Zadavatel veřejné zakázky se snažil vymezit okruh profesionálů, jichž se výzva týká tím, že je omezil na absolventy VŠ a studenty VŠ vyšších ročníků. Tím ovšem zase vyloučil, jak z předešlého vysvítá, značnou skupinu umělců, která tento formální znak nenaplnuje, a toto omezení lze chápat jako **diskriminační**. Může za to však zadavatel? Myslím, že na vině jsou především umělci sami, a to právě proto, že jim výše popsaný stav nevadí, nebo si snad v něm i libují.

Vidíme tedy složitost našeho postavení v nekomorovém systému. V době, kdy z různých důvodů (i např. ve snaze čelit drogové závislosti) jsou masivně podporovány tzv. volnočasové aktivity, tedy amatérská tvorba, je skoro nemožné se z popsaného bludného kruhu dostat.

Možná jde o téma, které je takto palčivé jen v našem prostředí, možná však, že jde o problém obecnější, dejme tomu evropský. **Plzeňské bienále** – ten vynikající prostor pro kresbu, který vytvořili – a to podtrhuji – umělci sami – by mohlo některou z příštích konferencí zaměřit i na toto téma.

Neboť samo toto bienále je důkazem, že kresba by znakem profesionality být mohla. **Na plzeňské bienále se amatéři a hobbysté nehlásí – a asi vědí, proč.**

Text „**Oskar Brůža: Kresba - prostor pro úvahu (nejen) o rozhraní profesionálního a amatérského přístupu k tvorbě**“ podléhá licenci [Creative Commons — Uvedte původ-Neužívejte komerčně-Nezpracovávejte 4.0 Mezinárodní — CC BY-NC-ND 4.0](#) Touto licencí není dotčeno právo citace, upravené v § 31 zákona č. 121/2000 Sb. o právu autorském... (autorský zákon).
Text byl poprvé publikován 21. ledna 2021 na <http://www.uvucr.cz/akce/bienale-plzen-2010-symposium-bruza-kresba.pdf>